

NACIONALNO I/ILI SUPRANACIONALNO

Bojan Jovanović

Supranational ideas and ideologies are very old. The biggest conflict in the future will most probably be the conflict between nationalism and supranationalism, national and supranational organizations and institutions. Today, the only real supranational organization in the world is the European Union. How does this conflict between national and supranational tendencies and thinking look like when it comes to the European integration?

Ako je vodeća ideologija epohe modernosti bio nacionalizam, vodeća ideologija (nastupajuće) epohe postmodernosti – ili tranzicije iz modernosti u postmodernost – nesumnjivo je supranacionalizam. Uzeto već po prirodi stvari, rečene ideologije su nepomirljivi antagonisti, tako da će, koliko se sada može zaključiti, sukob nacionalizma i supranacionalizma – a ne recimo hantingtonovski sukob civilizacija – predstavljati, i već predstavlja, najveći sukob koji obilježava sadašnjost i budućnost, budućnost koja je zapravo, kako se to u frazi zna da čuje i čita, (uveliko) počela.

Za ovaj, sukob, međutim, koliko god da bio zamašan – i nije nimalo pretjerano reći i sudbonosan – možemo najprije primijetiti da je neprimjetan i kazati da se takoreći i ne događa, uslovno govoreći ne događa, otprilike onako kao što je francuski postmodernista Bodrijar ukazivao da se Zalivski rat iz marta 2003. godine nije ni desio.

Upravo ovaj sukob na relaciji nacionalno – supranacionalno ili, jednom drugom riječju, supranacionalizacija, predstavlja realnu sadržinu i vjerovatno najvažniju sadržinu onoga što neki od autora, relevantnih za ovu temu, opisuju kao „globalizacija političkog života“, a njezin ishod i kao „globalna politička zajednica“.¹

Svakako, prvo što iz ovakvoga stanja, odnosno uvida u ovakvo stanje proizlazi, bila bi potreba za jakim i jasnom rekonceptualizacijom, prije svega, barem kako nam se čini i kako se slažemo, dovodenje u pitanje „tradicionalnog državocentričnog razumijevanja međunarodne politike“.²

Iako je ideja supranacionalizma uzeta u onome što je njezino najintimnije jezgro, zapravo vanredno stara, ipak, uvijek je bila riječ ili o oblicima pukog idealizma ili, pak, prosto o neuspjelim pokušajima, uključujući i imperijalne pothvate ranijih vremena ili nacional-socijalizam; početke i operativne rezultate, uspješne korake naprijed kada je u pitanju ideja i ideologija supranacionalizma ili, da kažemo, konkretnu supranacionalizaciju najbolje je, čini se, proučavati i pratiti počev od (završetka) Prvog svjetskog rata.

Liga naroda: Kako smo rekli, ideja i ideologija supranacionalizma je realno veoma stara. Ali, osim kao o staroj ideji i ideologiji, nameće se misao, trebalo bi o supranacionalizmu i

¹ Morten Ougaard and Richard Higgott (eds.), *Towards a Global Polity*, Routledge, 2002, p. 1.

² *Ibid.*, p. 1.

supranacionalizaciji razmišljati dalje i više i dakle i na još jedan, mislimo adekvatniji i plodonosniji način, naime, kao o jednoj od onih ideja – ili ako se hoće hegelovskih predstava – koje pokreću svijet, koje su pokrenule svijet.

Po Hegelu, makar u interpretaciji Aleksandra Koževa, glavni pokretač povijesne dinamike svagda je bila težnja i čeznja za priznanjem. Međutim, kako smatramo, nije se ni približno dovoljno razmišljalo i razmislilo o tome koliko je težnja za materijalizacijom supranacionalne ideje i ideologije bila i bivala, odvajkada do danas, onaj realni, jaki i najjači, pokretač povijesne dinamike. Doduše, kada se ovo pitanje duže promišlja, postaje jasno da se ove dvije težnje ili potrebe uzajamno ne isključuju.

Kada se dalje razmišlja o istome, upada u oči da je ideja i ideologija supranacionalizma povezana – gotovo da bi se moglo reći uvijek i čak inherentno – sa intencijom institucionalizacija svjetske politike, a neodvojivo u vezi sa idejom uspostave svjetskog mira. U konkretnom povijesnom kontekstu kraja i okončavanja Prvog svjetskog rata, supranacionalna ideja i ideologija uzima na sebe operativni oblik organizacije Liga naroda.

Glavni inicijator i zapravo i uspostavljač kada je u pitanju Liga naroda bile su Sjedinjene Američke Države. Tadašnji američki predsjednik Vilson, „najidealističkiji državnik toga vremena“³, vođen žudnjom supranacionalizma, idejom jedne šire, pa i najšire, asocijacije ili zajednice naroda/država, inicirao je osnivanje jedne takve organizacije. Osnovni, makar onaj deklarirani, obuhvatni cilj poradi kojega biva sve ostalo, jeste mir u svijetu, „organizovani mir“, kako ga tada nazivaju akteri, recimo i Klemanso. Taj mir treba, saglasno Kantu čiji je uticaj na Vilsona važan i nesumnjiv, učiniti ne samo svjetskim, nego i trajnim. Štaviše, kako saznajemo, sasvim kantijanski, Vilson je

³ Jean Monnet, *Memoirs*, Doubleday, 1978, p. 79.

„iskreno stremio da kreira uslove koji bi rat učinili nemogućim“.⁴

Organizacija Liga naroda predstavlja opredmećenje ideje i ideologije supranacionalizma. Supranacionalizam, pak, predstavlja pokušaj da se izgradi bolji, novi međunarodni sistem, međunarodni odnosi podignu na viši nivo, zamjenom *balance of power* sistema, koji se sistem i smatrao u širem smislu uzrokom svjetskoga rata.

Kažemo, organizacija Liga naroda predstavlja opredmećenje supranacionalizma kao ideje i ideologije, međutim, rečeno ne znači da je u pitanju supranacionalna organizacija. Riječ je konkretno o projektu, pokušaju uspostave supranacionalne političko-pravne strukture, može se reći i supranacionalnoj strukturi u pokušaju, međutim, striktno gledano, Liga naroda nikada nije dospjela do realne supranacionalnosti i bila supranacionalna organizacija.

Kako znamo da je neka instanca ili institucija supranacionalna?

„Za institucije se kaže da su ‘supranacionalne’ kada zadovoljavaju izvjesne kriterijume: one uživaju izvjesnu nezavisnost od država koje su ih stvorile, njihovi zakoni i odluke su direktno obavezujuće za države članice, kao i za fizička i pravna lica; i opseg njihovih ovlasti je takav da rezultira kvalitativnom razlikom u odnosu na organizacije koje djeluju na internacionalnom nivou“.⁵ Po njenoj strukturi i po njenoj praksi, Liga naroda to nije bila. Ili, kako to isto komentariše drugi relevantan autor, „tokom decenije od njenog stvaranja postalo je transparentno očigledno da Liga nije bila čak ni senka embriona svetske vlade“.⁶

U najkraćem, Liga je funkcionisala prema principu „okruglog stola“, odnosno, kako je poznavalac opisuje da Liga

⁴ Ibid., p. 83.

⁵ Giandomenico Majone, *Dilemmas of the European Union the Ambiguities & Pitfalls of Integration by Stealth*, Oxford, Oxford University Press, 2005, p. 43.

⁶ Derek Heater, *World Citizenship and Government*, Palgrave MacMillan, 1996, p. 96.

naroda kao „cjelina konstituiše jednu vrstu stalne, labave, organske relacije između brojnih nezavisnih država, nešto više od sporadičnih međunarodnih konferencija, i iskrenog priznavanja fakta da je izolacija nemoguća u modernom svetu, ali ne i federacija nacija i vrlo različita od svakog pokušaja u pravcu svetske države“.⁷

Kako se zaključuje, „ligine aktivnosti, doista, držale su praktičan srednji kurs između zaludnosti debatnog kluba i pretenzija jedne would-be super-države, zbog čega je Liga optuživana (ponekad od istih ljudi) i za jedno i za drugo, iako nije bila ni jedno ni drugo“.

Tako, dakle, Liga naroda je u praksi doživjela fijasko i nestala, ali nikako ne i ideja i ideologija koju je svojevremeno bila, makar u pokušaju, makar u početku, opredmetila.

Američki supranacionalizam: Nakon što su SAD bacile atomske bombe na Hirošimu i Nagasaki, okončan je Drugi svjetski rat. Pogotovo nakon toga, jedan se sve veći broj uticajnih aktera u SAD sa novim entuzijazmom počeo zalagati za supranacionalizaciju, odnosno uspostavu novog svjetskog poretka, takvog koji se ne više ne bi zasnivao na internacionalnim nego na supranacionalnim premisama.

Pobliže određeno, zajednički imenitelj ovakvih zalaganja bilo je shvatanje da je moderna, nacionalna država, glavni krivac za izbijanje i katastrofu dva svjetska rata. Iz ovoga je proizlazilo i to da ukoliko međunarodni poredak bude i dalje zasnovan na nacionalnoj državi (i uopšte državi), onda će u jednom trenutku u budućnosti, kako proizlazi i kako se sugerise neminovno, izbiti novi svjetski rat. U tom smislu, nakon rata, prevashodno u američkom establišmentu, počelo je preovladavati stanovište da „nacija-država gubi svoju tradicionalnu političku i ekonomsku ulogu i da supranacionalne institucije

⁷ C. Howard-Ellis, *The Origin, Structure&working of the League of Nations*, George Allen & Unwin, London, 1929, p. 483.

teoretski nude najbolju nadu za sprečavanje još jednog svjetskog rata“.⁸

Ako govorimo o onima koji su se tada zalagali za realizaciju supranacionalizacije političkih institucija, politike i međunarodne politike, treba napomenuti da nije riječ o nekoj jedinstvenoj organizaciji ili skupini individua, takođe ni o jedinstvenoj koncepciji i njihovi „planovi za svetsku vladu, Zapadnu demokratsku uniju, ili funkcionalne integracije razlikovali su se u mnogo aspekata“.⁹

U to vrijeme, atmosfera u SAD i uopšte na Zapadu je zapaljiva, strah od novog, trećeg svjetskog rata je ne samo prisutan, realan ako se uzme u obzir da je SSSR u jesen 1949. godine izvršio probu atomske bombe i tako se nametnuo i kao nuklearna sila, dočim takođe i planski podstrekivan. Takoreći, atmosfera je poslijeratna ali i predratna. Recimo, uticajni magazine *Life* od 9. aprila 1951. godine piše: „Naša zemlja je u opasnosti. Treći svjetski rat je mogućnost – ovog mjeseca, ove godine“. U svjedočenju pred Kongresom, 23. januara 1950, uticajni član establišmenta Vilijam Klejton (uz ostalo, Trumanov savjetnik na Potsdamskoj konferenciji, takođe njegov savjetnik u vezi sa atomskom bombom) uz ostalo veli i: „Staljin pobjeđuje u hladnom ratu. Komunisti se ustremljuju na nas“.

U takvoj atmosferi, agitacije i advokature koje se kao na ono što je u njima najvažnije svode na glorifikaciju i na inkantaciju supranacionalnih institucija, koje se institucije predstavljaju političkim djelatnicima i američkoj javnosti kao jedini preostali izlaz, kako za SAD, tako i za čovječanstvo, bujaju kao pečurke poslije kiše. Zastupatelji su vrlo često i naučnici koji se pojavljuju kao javni edukatori u vezi sa temom supranacionalizma. Primjera radi, navešćemo da su ovi agitatori

⁸ Wesley T. Wooley, *Alternatives to Anarchy*, Indiana University Press, 1998, p. 25.

⁹ *Ibid.*, p. ix.

supranacionalne agende, riječ je bila o grupi akademika sa Univerziteta Čikago, 1947. godine napravili draft, odnosno predlog svjetskog ustava. Za ove i druge ideologe supranacionalizma, svijet je bio kao jedna geografska jedinica a na istom fonu časopis *Fortune* iz marta 1945. godine u podužem članku objašnjava kako moderna tehnologija nije produkovala samo moderno naoružanje, nego je takođe ujedinila svijet u jedan ekonomski neksus.

Iako, tada novoosnovane, Ujedinjene nacije, nesumnjivo, predstavljaju, opipljiv rezultat i veliki uspjeh, zapravo korak od sedam milja na putu kao novom supranacionalnom ustrojstvu svega svijeta, ideolozi supranacionalizma u SAD su nezadovoljni. Autori kao što je Kord Mejer upozoravaju na opasnost od svjetske anarhije i kao rješenje nude udruživanje i ujedinjavanje država i nacija svijeta u neku vrstu federacije.

Među zastupnicima supranacionalnog preustrojstva svijeta nalazio se i fizičar Ajnštajn. Njegovo zalaganje se u najvažnijem svodilo na zalaganje za neku vrstu svjetske vlade i na upozoravanje da nad svijetom visi Damoklov mač, kako je znao da kaže, „rata svih ratova“ i nuklerane katastrofe, te da je jedino jedna takva vlada u stanju da takvu katastrofu spriječi. „Ako takva jedna vlada ne bi bila uspostavljena kroz proces dogovora između nacija svijeta, upozoravao je Ajnštajn, ona će onda biti ionako uspostavljena u mnogo opasnijoj formi, ‘pošto rat svih ratova može rezultirati jedino jednom silom...koja će dominirati ostatkom svijeta njenom nadmoćnom vojnom silom“.¹⁰

Interesantno je da je Ajnštajn bio u izvjesnom antagonističkom odnosu prema državi i državnom suverenitetu kao prema nečemu što je već samo po sebi, kako proizlazi, loše. Kako je pisao, „sve dok nacije zahtijevaju nesputani suverenitet, mi ćemo bez sumnje biti suočeni sa još većim ratovima i tehnološki još unapređenijim

¹⁰ Ibid, p. 23.

naoružanjem“.¹¹ Takođe, kako čitamo u zahtjevu u otvorenom pismu koje je u novembru 1947. godine uputio Generalnoj skupštini UN, „Ujedinjene nacije moraju djelovati sa najvećom brzinom da stvore neophodne uslove za međunarodnu bezbjednost postavljanjem osnova za stvarnu svjetsku vladu“.¹²

Nad-nacionalizam: Ako se za ciljeve analize situacija jedne savremene države predoči (ili: stavi pred oči), onda je ono što vidimo, naravno uzeto u kontekstu onoga što je predmetno ili predmetnuto (metnuto pred ili pred metnuto) i što je cilj ukupnoga analiziranja, kako je ta država predmet određene namjere ili napada, ne samo kada je u pitanju nacionalizam, nego i supranacionalizam.

Možemo sa sigurnošću kazati (i kanda upozoriti) da se agresivnost nacionalizma, pogotovo danas u predvečerje modernosti, više ne može porediti sa agresivnošću supranacionalizma, uvećavajućom agresivnošću supranacionalizma, koji supranacionalizam hoće da okonča nacionalizam na krajnje radikalnan način – faktički tako što će *in ultima linea* ukinuti naciju.

Ovdje se želi, naime, ukazati na jedan sve u svemu previđen, a itekakav problem, koji se problem ponešto popularno može sažeti na sljedeći način, naime – iako je naznačen onim „supra“, ipak, supranacionalizam je isto tako i „nacionalizam“. Takoreći, supranacionalizam je nad – nacionalizam. To jest, izgleda da je ovdje i realno riječ o „paradoksalnom nacionalizmu supranacionalizma“.¹³

Zbilja, koliko je supranacionalizam bazično jedna nova vrsta nacionalizma, gotovo da bi se moglo kazati – gutajućeg nacionalizma na novoj i većoj skali? I u istom tom smislu, koliko je

¹¹ Navedeno prema: *ibid*, p. 21.

¹² *To the General Assembly of the United Nations*, by Albert Einstein,
<http://lotoisdumonde.fr/initiatives/FSMAN/Einstein-UN-letter-1947-oct.pdf>

¹³ *Alternatives to Anarchy*, p. ix.

supranacionalizam ono vrebajuće nešto, nešto u odnosu na šta treba imati povećanu opreznost, jednom riječju – opasnost?

O tome, razmatrajući supranacionalizam, konkretnije odnos između supranacionalnosti, nacionalnosti i države u kontekstu evropskih integracija, te s time u vezi opasnosti i perspektive, vrlo objektivna i propulzivna razmišljanja iznosi Džozef Vajler, inače veteran i jedan od najuticajnijih autora iz oblasti evropskih studija. Najprije, Vajler uočava i napominje da su evropske integracije od početka bile vođene supranacionalizmom ili idealom nadnacionalnosti ali da su od nastanka „postojale dve suprotstavljene vizije njegovog ostvarenja“ a to su „vizija unije – uobličena u shvatanju onih koji se zalažu za Sjedinjene Države Evrope – i mnogo blaža vizija Zajednice“.¹⁴

Ovdje, sada, može se vidjeti kako istančaniya – i rekli bismo savjesna, odgovorna – analiza namah dovodi u pitanje skorelost, tako da kažemo, dogmatiku evropskih integracija. Jer, sada se na osnovu analize već postavlja ili može postaviti ne samo radije inertno pitanje podrške ili uskraćivanja podrške evropskim integracijama, nego i jedno puno suptilnije i sadržajnije, naime precizirano pitanje podrške i uskraćivanja podrške jednoj od ove dvije varijante ili vizije evropskih integracija.

Dakle, danas (više) nije dovoljno niti adekvatno tek (inertno) opredijeliti se za evropske integracije, nego odgovorno i odgovarajuće – i takoreći probuđeno – opredijeliti se za jednu od mogućih alternativa ili budućih pravaca integracija. Ova i ovakva, pak, pred-stavljena opredjeljenja, jedno ili drugo, imaju ili će imati enormne posljedice, nemojmo smetnuti s uma - konkretno i kada je u pitanju Crna Gora.

¹⁴ Džozef Vajler, *Ustav Evrope*, biblioteka Evropa, Beograd, 2002, str. 279.

Pošto, ukoliko je riječ o gore iznijete dvije vizije, riječ je o veoma različitim, maltene totalno drugačijim vizijama Unije, odnosno, bliže određeno, onoga što je *finalitet integracija*.

Dvije vizije ili dva opredjeljenja, „dve sukobljene vizije evropske integracije“ o kojima je ovdje riječ mogu se diferencirati na sljedeći način: Sjedinjene evropske države i/ili komunitarijanska, supranacionalna, komunitarna vizija zajednice. Vajler elaborira ovu prvu opciju i veli da se „jedna vizija, koju sam nazvao vizijom unije, vizija Sjedinjenih Evropskih Država, zapravo nametnula kao njen idealan tip, njena ambicija, državna Evropa, iako federalnog tipa“.¹⁵

Druga opcija, „alternativna vizija, ona koja je tokom istorije preovladala jeste nadnacionalna vizija, vizija zajednice“ a „nadmacionalnost, prihvatanje pre zajednice nego unije, odnosi se na afirmisanje vrednosti liberalne nacionalne države“.¹⁶

Prema Vajlerovom shvatanju, dakle, koje shvatanje ima opštiji i objektivniji karakter – prosto, riječ je prvo o egzaktnim evidencijama – prva rečena opcija povlači za sobom faktičko nestajanje konstitutivnih jedinica, odnosno nacionalne države i kao nacionalne i kao države, takva bi bila, onda, glavna konsekvencija integracija, razumije se ukoliko se integracije operativno budu razvijale (i dovršavale) u tom pravcu.

S druge strane, evaluirajući drugu opciju, možemo kazati da je tu ono što prvo treba reći to da je tu riječ o umjerenijem - ili ako se hoće manje ekstremnom i eksterminatorskom – odnosu prema državi članici i državi kao takvoj uopšte, pošto je tu riječ ne o faktičkom i formalnom ukidanju države, *državnosti države članice*, nego kako je navedeno ova opcija se „odnosi na afirmisanje vrednosti liberalne nacionalne države“. Dakle, moglo bi se rezimirati, kada je riječ o kontekstu evropskih integracija,

¹⁵ Isto, str. 284.

¹⁶ Isto, str. 284.

riječ je o dvije varijante supranacionalizma – jedan je negacija države, paradoksalno države bez koje kao bez pokretača toga supranacionalizma koji je poslije svega ništi na prvome mjestu ne bi ni bilo; drugi bi podrazumijevao državu a „drugi način na koji bi se ovo moglo izraziti jeste da nadnacionalnost ima za cilj da sačuva vrednosti nacionalne države čiste i neiskvarene od zloupotreba koje sam ranije opisao“.¹⁷

Retorika superdržave: Međutim, problem, kada su u pitanju integracije, uzete kakve su u realnosti a ne u percepciji – integracije ne onakve kakve bi trebalo da budu ili kakve su medijski posredovane da jesu (a nisu) – kako izgleda, glavni i skoro skroz previđen problem, jeste zapravo u tome što su kontinentalne integracije, reklo bi se najmanje od Ugovora iz Mاستrihta, krenule i zahuktavaju se na kolosjeku koji vodi realizaciji prve opcije, odnosno Sjedinjenih Evropskih Država. I što se ta opcija, „vizija Sjedinjenih Evropskih Država“, kako upozorava pa i negoduje i Vajler, „zapravo nametnula kao njen idealan tip“.

Zašto bi mogao biti sporan, uzeto u razmatranje u ovom kontekstu, Mاستriht? Vajlerov odgovor, doista, vrijedi citirati nešto opširnije: „Iz tog ugla, Mاستriht je prevara. On može ili ne može da unapredi strukturu i procese evropske integracije. Naučili smo da budemo oprezni u odnosu na ove korake evolucije Zajednice. Ali njihov simbolizam je veoma jasan. U svojoj retorici Mاستriht usvaja najdublje simbole državnosti: evropsko građanstvo, odbranu, spoljnu politiku – retoriku superdržave... U svojim individualnim aspektima nadnacionalnost se odnosila na umanjenje nacionalnosti koja je neophodna za transnacionalni odnos. Na osnovu retorike Mاستrihta, *mi* više nisu Nemci ili Francuzi ili Italijani a *oni* nisu Britanci ili Danci ili Irci. *Mi* su

¹⁷ Isto, str. 284.

postali Evropljani a *oni* neevropljani“.¹⁸

A da je tome i dalje i danas tako, nastavljanje tendencija da EU pre-uzima na sebe i formalitet i fakticitet onoga što je supra-nacionalizam i supranacionalni *statehood*, pogotovo, postalo je očigledno nakon usvajanja Ugovora iz Lisabona. Pošto, ovim se ugovorom *inter alia* najavljuje i postavlja pravni osnov za uspostavu zajedničke odbrane i čak onoga što bi bila, maltene, jedna vrsta EU Army, temeljem člana 42. Ugovora o EU.

Prema članu 42 (stav 6), konkretno je predviđena mogućnost uspostavljanja trajnije i institucionalizovanije saradnje u oblasti odbrane – dakle unaprijeđene saradnje u oblasti odbrane i bezbjednosti – ovdje pod konkretnim nazivom *stalna strukturisana saradnja* (*permanent structured cooperation*). Naime, „države članice čije vojne sposobnosti ispunjavaju više kriterijume i koje su preuzele međusobne čvršće obaveze u ovoj oblasti u vezi sa najzahtijevnijim misijama, uspostavljaju stalnu strukturisanu saradnju u okviru Unije“ (čl. 42, st. 6).

Još jedan primjer koji je uputno navesti je uspostavljanje funkcije Evropski javni tužilac, inače jedna do sada nepostojeća instanca evropskog ili, ako se hoće, federalnog nivoa vlasti, temeljem člana 86. Ugovora o funkcionisanju EU. Prvi evropski, supranacionalni javni tužilac (u povijesti) je izabran. To je Rumunka Laura Korduta Koveši, izabrana oktobra 2019. godine.

Međutim, tako se nastavlja, vidimo u kontinuitetu, nešto što autorka Tanja Börzel opisuje sintagmom *supranacionalna centralizacija*. „Kao svi analitičari, ona takođe notira da EU nema legitimni monopol prinude, ali takođe naglašava puku moć EU čak i u odsustvu prinude... Supranacionalna centralizacija vlada tamo gdje supranacionalni akteri imaju moć da donose pravno

¹⁸ Isto, str. 292.

obavezujuće odluke bez traženja saglasnosti od država članica“.¹⁹

Iako bi pitanje trebalo da je sve u svemu suvišno, pitajmo, ipak: Zašto je ona prva opcija, opcija Sjedinjenih evropskih država, problematična? Osim onoga ili bolje uz ono što je netom već navedeno kao najproblematičnije – naime, radikalno razdržavljenje – valja predočiti sažetak Vajlerovog argumentisanja: „Lako je uočiti neke od propusta u ovoj viziji: bilo bi više nego ironično ukoliko bi politička zajednica koja je nastala kao sredstvo ograničenja ekscesa državnosti obišla pun krug i pretvorila se u (super)državu.“²⁰

Drugim riječima, uspostava jedne Države-Kontinenta ne može biti rješenje za probleme i za negativnosti koje se od rata naovamo rutinski, kako razložno, tako isto nekako više intencionalno, identifikuju u povezanosti sa Državom-Nacijom... ili joj se prosto, takoreći planski, imputiraju do mile volje.

A koliko je ova tema ne samo značajna nego i aktuelna i akutna, koliko nije tek samo kabinetska ili salonska nego, naprotiv, objektivno makar, politikološka i politička tema broj jedan, neka bi zorno pokazala i činjenica da je o istoj raspravljao njemački ustavni sud *Bundesverfassungsgericht* i tome posvetio značajno mjesto u Lisabonskoj odluci od 30. juna 2009. godine, koja je slična kao i Mاستrihtska presuda istog suda iz 1993. godine. I kako je primijećeno, obje ove krucijalne presude/odluke objavljuju da evropske integracije moraju poštovati nepovredivo jezgro onoga što je konstitucija i konstitucionalni identitet Njemačke.

I najzad – riječ je ovdje o nečemu što je ako ne već najvažnije, onda svakako najudarnije i po nekima najkontroverznije u

¹⁹ Navedeno prema: Richardson Jeremy, (ed.), *Constructing a Policy Making State – Policy Dynamics in the EU*, Oxford University Press, 2012, p. 6.

²⁰ *Ustav Evrope*, str. 284.

pomenutoj presudi – koliko je ono o čemu i Vajler razmišlja i rezonuje koristeći i deskriptor *superdržava* postalo posve aktuelno i akutno – slobodno možemo reći: *ante portas* – pokazuje i činjenica da se u svojoj Lisabonskoj presudi „Ustavni sud Njemačke osjetio obavezan, nasuprot Mاستrihtskoj presudi, da do u detalje elaborira da ustav Njemačke zabranjuje pristupanje Savezne republike Njemačke eventualnoj Evropskoj federalnoj državi“.²¹

I tako, ukratko ili u najvažnijem, evropske integracije ne smiju biti, eksplicitan ili implicitan, projekat koji dugoročno vodi ništa manje doli ka ukidanju države kao takve i ukoliko je država; ukoliko, ipak, integracije o kojima je riječ vode ka takvom jednom kraju – ukoliko je kraj (shvaćen i u smislu *end*) integracija ujedno i kraj (*the end*) države – ili barem država koje konstituišu Uniju i onih koje će je konstituisati - tada se svaka konstrukcija i instrukcija bivajuća kao na kraju krajeva oblik adresiranja birača neće moći opravdati pred sudom savjesti, podjednako niti povjesti, ukoliko svaku mogućnost – pa dakle i kardinalnu mogućnost kraja – skrupulozno ne predstavi (dakle, stavi pred ili ispred, pred-stavi) svima, postavi kao predmet, kako više ne bi bilo ono što je od-metnuto ili pod-metnuto nego namjesto toga već jednom ono pred-metnuto.

U tom smislu, čini nam se da nije tek pretjerivanje ono o čemu piše i na šta ukazuje njemački proučavalac (i podržavalac) integracija, politikolog Ulrich Bek: „Danas, mi Evropljani djelujemo kao da Njemačka, Francuska, Italija, Holandija, Portugalija i tako dalje, još uvijek postoje. Ipak, one su već duže vrijeme prestale da postoje, pošto čim je euro bio uveden – ako ne i prije –

²¹ European Democracy, Constitutional Identity and Sovereignty: Some Repercussions of the German Constitutional Court's Lisbon Judgment, European Parliament, Directorate General for Internal Policies, Constitutional Affairs, 2010, p. 3.

ove izolovane nacije-države kontejneri moći i podjednako izolovana, uzajamno isključiva društva koja one reprezentuju ušli su u područje nestvarnog²².

Reference:

- Beck Ulrich, *Power in the Global Age*, Polity Press, 2005.
- European Democracy, Constitutional Identity and Sovereignty: Some Repercussions of the German Constitutional Court's Lisbon Judgment, European Parliament, Directorate General for Internal Policies, Constitutional Affairs, 2010.
- Heater Derek, *World Citizenship and Government*, Palgrave MacMillan, 1996.
- Howard-Ellis, C., *The Origin, Structure&working of the League of Nations*, George Allen & Unwin, London, 1929.
- Majone Giandomenico, *Dilemmas of the European Union the Ambiguities & Pitfalls of Integration by Stealth*, Oxford, Oxford University Press, 2005.
- Monnet Jean, *Memoirs*, Doubleday, 1978.
- Ougaard Morten and Higgott Richard (eds.), *Towards a Global Polity*, Routledge, 2002.
- Richardson Jeremy, (ed.), *Constructing a Policy Making State - Policy Dynamics in the EU*, Oxford University Press, 2012.

²² Ulrich Beck, *Power in the Global Age*, Polity Press, 2005, p. xi.

- *To the General Assembly of the United Nations*, by Albert Einstein,
<http://lotoisdumonde.fr/initiatives/FSMAN/Einstein-UN-letter-1947-oct.pdf>

- Vajler Džozef, *Ustav Evrope*, biblioteka Evropa, Beograd, 2002.

- Wooley Wesley, T., *Alternatives to Anarchy*, Indiana University Press, 1998.